

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายหลังจาก พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ ตอนหนึ่ง โดยระบุถึงการสร้าง “ชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตย์” ที่ต้องการจะยกระดับ “เกาะเกร็ด” หรือเกาะเจดีย์เอียง เป็นพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนคนพิการหรือผู้ที่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตและการเดินทาง ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) กล่าวว่าโครงการดังกล่าวเป็นแนวคิดของ พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวง พม. ที่มีเป้าหมายให้ว่าทำอย่างไรจะ使人พิการออกมาใช้ชีวิตนอกบ้านได้ เพราะหากคนพิการออกจากบ้านได้ก็มีโอกาสจะพัฒนาศักยภาพตนเองได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ที่เลือกพื้นที่เกาะเกร็ด เพราะตั้งแต่นายก อบต. นายเทศบาลนครปากเกร็ด ตลอดจนผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี ได้ดำเนินการเรื่องนี้ไปบ้างแล้ว เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนนทบุรี และในพื้นที่ก็มีผู้สูงอายุและผู้พิการจำนวน 100 กว่าคน โดยเชิญผู้พิการ องค์กรด้านคนพิการ นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการ ผู้นำท้องถื่นมาร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานและวางแผนว่าจะทำกันอย่างไร ต้องปรับปรุงตรงส่วนไหน เบื้องต้นตั้งกรอบเวลาจะสำรวจพื้นที่ให้แล้วเสร็จภายในเดือนธันวาคม 2557 หรืออย่างช้าเดือนมกราคม 2558 จากนั้นเดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนมีนาคมจะเริ่มดำเนินการปรับปรุงก่อสร้าง และน่าจะแล้วเสร็จในเดือนกันยายน 2558 นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมเพื่อคนพิการ กล่าวว่าโครงการไม่ถึงขั้นไปปรับปรุงอารยสถาปัตย์ 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะถ้าตั้งเป้าหมายอย่างนั้นต้องรื้อทำใหม่หมด ฉะนั้นจะเป็นการปรับปรุงจากเดิมภายใต้หลักการ “เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้” และทำในพื้นที่เป้าหมายที่คนส่วนใหญ่เข้าถึง อาทิ วัด ท่าเรือ ชุมชน ไม่ได้ทำทั้งเกาะ โดยอารยสถาปัตย์ที่จะทำรองรับคนพิการ 3 ประเภท ได้แก่ พิกาททางการเคลื่อนไหว พิกาททางการสื่อสาร และพิกาททางการมองเห็น ซึ่งจะรองรับไปถึงเด็ก สตรีมีครรภ์ และผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นครั้งแรกของประเทศไทยกับการปรับปรุงในระดับชุมชนและเมือง (หนังสือพิมพ์มติชน, 2557)

นอกจากนี้ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ได้เตรียมสำรวจเส้นทางรอบเกาะรัตนโกสินทร์เพื่อจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับทุกคน โดยเฉพาะผู้พิการร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กระทรวงคมนาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยจะสำรวจเส้นทางรถเมล์ และเส้นทางท่องเที่ยวรอบเกาะรัตนโกสินทร์เพื่อศึกษาการปรับสภาพแวดล้อมเชิงสีกรรองรับผู้พิการให้ใช้ประโยชน์ได้ เช่น ทำทางลาดห้องน้ำสำหรับผู้พิการ เป็นต้น ทั้งนี้พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวง พม. ได้ย้ำถึงการจัดทำโครงการเพื่อต้องการให้ผู้พิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกตั้งแต่ออกจากบ้านจนถึงจุดหมายปลายทาง โครงการดังกล่าวจะดำเนินการคู่ขนานกับโครงการสร้างชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตย์ที่เกาะเกร็ด จ.นนทบุรี ทั้งสองโครงการจะเป็นต้นแบบการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ต่อไป (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2557)

โครงการดังกล่าวมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือคติพจน์ประจำชาติ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขันในการผลิตและบริการที่หลากหลาย บนฐานของการเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยเป็นคนคุณภาพที่มีความสุข อยู่ดี กินดี สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ประเด็นที่ 4.2 การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง โดยประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ครอบคลุมคนทุกกลุ่มในสังคมตามสิทธิ และกลุ่มคนที่แตกต่างกันสามารถได้ประโยชน์จากบริการสาธารณะอย่างเสมอภาค แนวทางการพัฒนาข้อหนึ่งได้ระบุถึงการสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสำหรับทุกกลุ่มทุกวัย โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับประชาชนทุกกลุ่มทุกวัย ตามหลักอารยสถาปัตย์ (Universal Design) เช่น ทางเดินเท้า ระบบขนส่งสาธารณะ พื้นที่สาธารณะ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้ประชาชนในพื้นที่ชายขอบสามารถเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสาร ได้สะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับการดำเนินชีวิตให้แก่กลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น นวัตกรรมป้องกันการล้มนในผู้สูงอายุ หุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ การทดสอบภาวะสมองเสื่อมผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์กายเทียมสำหรับคนพิการ เป็นต้น

จากสถิติข้อมูลคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2561 มีจำนวนคนพิการทั่วประเทศ 1,916,828 คน โดยกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 81,553 คน ในส่วนของจังหวัดนนทบุรีนั้น มีจำนวนคนพิการ 20,491 คน โดยพิการทางการเห็น การได้ยิน หรือสื่อความหมาย และการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย มีจำนวน 13,224 คน จะเห็นได้ว่าจังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดที่มีประชากรคนพิการอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีสถานสงเคราะห์คนพิการ ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ โรงเรียนเฉพาะความพิการ อีกกว่า 10 แห่ง มีชมรม/สมาคม/มูลนิธิ และองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับคนพิการทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด/พื้นที่ และองค์กรต่างประเทศเกือบ 100 องค์กร เป็นศูนย์รวมนักกีฬาคนพิการทีมชาติกว่า 30 คน ในหลายชนิดกีฬา และเป็นที่ตั้งของศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ

เกาะเกร็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นตั้งแต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นที่สืบเชื้อสายมอญ สถาปัตยกรรมที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาชาวมอญในการทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรีมอญเดิม อาหารการกิน อาทิ หน่อกะลา ข้าวแช่ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่ต้องพึ่งพาการเดินทางทั้งทางบกและทางน้ำ ประกอบกับเป็นเกาะขนาดเล็กทำให้ง่ายต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่นันทนาการ ชุมชนเกาะเกร็ดไม่ได้ถูกคัดเลือกมา เพียงเพราะใกล้กรุงเทพมหานคร และมีคนพิการและผู้สูงอายุอาศัยอยู่จำนวนมากเท่านั้น ยังมีความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในชุมชน ประกอบกับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมที่ต้องพึ่งพาการเดินทางทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นเกาะขนาดเล็กทำให้ง่ายต่อการพัฒนาเป็นพื้นที่นันทนาการ ขนาดของพื้นที่ที่ไม่ใหญ่

จนเกินไป เดินทางท่องเที่ยวได้โดยรอบภายในวันเดียว ทำให้เห็นภาพของการเดินทางของคนพิการตั้งแต่การเดินทางออกจากบ้านไปยังท่าเรือ โดยสารเรือข้ามฟากไปยังฝั่งปากเกร็ด เชื่อมต่อการเดินทางด้วยรถโดยสารสาธารณะเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการ ดังนั้นรัฐบาลโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ร่วมกับจังหวัดนนทบุรีจึงจัดทำ “โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตยกรรมเอเกะเกร็ด” ขึ้นเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2557 เพื่อเป็นต้นแบบชุมชนที่ผู้สูงอายุ คนพิการ และทุกคนในสังคมสามารถดำรงชีวิตและเดินทางได้อย่างอิสระ สะดวก ปลอดภัย รวมทั้งให้เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปขยายผลยังชุมชนต่างๆ ของประเทศและประชาคมอาเซียน โดยเปิดตัวโครงการดังกล่าวไปแล้วเมื่อเดือนพฤษภาคม 2559

ดังนั้นจึงจัดทำงานวิจัยเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้สูงอายุและคนพิการที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตยกรรมเอเกะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจ และเปรียบเทียบความแตกต่างความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้สูงอายุและคนพิการที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตยกรรมเอเกะเกร็ด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้สูงอายุและคนพิการที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตยกรรมเอเกะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้สูงอายุและคนพิการที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตยกรรมเอเกะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้สูงอายุและคนพิการทางการเคลื่อนไหว/การได้ยินหรือสื่อความหมาย/การมองเห็นที่เดินทางหรือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวเอเกะเกร็ด

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนตุลาคม 2560 - ตุลาคม 2561

ขอบเขตด้านพื้นที่

เอเกะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่เดินทางหรือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด
คนพิการ หมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การเคลื่อนไหว หรือการสื่อสาร โดยมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ที่เดินทางหรือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเกร็ด

โครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตย์เกาะเกร็ด หมายถึง โครงการต้นแบบในการพัฒนาแบบองค์รวม โดยการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) ให้ครอบคลุมทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทางของระบบการใช้ชีวิต

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. กongsส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการคนพิการ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบโครงการชุมชนต้นแบบอารยสถาปัตย์เกาะเกร็ด ได้รับทราบข้อมูลจากผู้ใช้ประโยชน์ที่สามารถนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนพิการได้มากยิ่งขึ้น
2. ผู้สูงอายุและคนพิการในเกาะเกร็ดและภายนอกที่เดินทางมาท่องเที่ยวได้รับความสะดวกมากขึ้นจากการปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
3. ข้อมูลจากงานวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการให้กับพื้นที่อื่นๆ